

PLEZALSKI PRIPOMOČKI, PRI KATERIH NI POTREBNA UPORABA KLADIVA

IZTOK TOMAZIN

Za angleško besedo NUT še nimamo ocnotnega izraza. V prevodu pomeni matica (vijaka), ustrezní pa bi bili tudi drugi izrazi, ki se pogosto uporabljajo: zatiči, zagozdice iz lahke kovine itd. Za vsakdanjo rabo pa so se med našimi alpinisti razširili izrazi kot npr. jebica, bikajla, kloak itd. Prav bi bilo, če bi našli primernejšo besedo.

Že več kot pol stoletja se uporabljajo pripomočki za varovanje, pri katerih ni potrebna uporaba kladiva. Angleški plezalci so sprva uporabljali manjšo kamne, ki so jih zagozdili v razpoke, pozneje pa so prešli na uporabo vozlatih zank, vendar pa se ta sredstva niso preveč razširila — uporabljala so se le v nekaterih področjih. Pozneje so začeli uporabljati matice vijakov, pred dobrim desetletjem pa so se pojavili prvi predhodniki današnjih nutov. Sprva so imeli še številne pomanjkljivosti, ki pa so jih hitro odpravljali. Danes imamo že nekaj osnovnih vrst nutov v splošni rabi. Ločijo se po obliki, uporabi, materialu in proizvajalcih.

V Združenih državah Amerike so ti pripomočki v zadnjih letih napravili pravo malo revolucijo pri varovanju in tudi napredovanju. V večini plezalnih smeri — predvsem prostih, pa tudi tehničnih — so skoraj povsem izpodrinili kline. Danes ameriški plezalec pri večini svojih vzponov kladiva in klinov ne uporablja več, razen v zelo zahtevnih tehničnih smereh in v stenah, ki zaradi neustrezne strukture (razpoke!) ne dopuščajo uporabe nutov.

Tudi v Evropi se tak način varovanja vedno bolj uveljavlja. V Centralnih Alpah so bile že mnoge smeri preplezane izključno z uporabo nutov za varovanje. V Dolomitih je podobno, čeprav skala nekoliko manj ustreza. Široko uporabnost teh pripomočkov je najbolj pokazal sloviti prvenstveni vzpon »Pumprisse« v Fleischbanku, ki je pomenil prelomnico v ocenjevanju, obenem pa je bil opravljen brez klinov — le z uporabo nutov.

Naše stene so za uporabo teh pripomočkov nekoliko manj primerne kot npr. granitne — zaradi razmeroma redkih širokih, zdravih razpok. Kljub temu čestokrat dopuščajo uporabo nutov. Plezalec, ki zna ravnati z njimi, lahko prihrani marsikateri klin, nepotrebno zabijanje, izbijanje in izgubo časa.

Osnovne vrste nutov:

1. Osnovna ploskev trapezasta

Najbolj znani so »stoppers« firme Chouinard. Primerni za razpoke širine od ca. 2 mm do več cm. Posamezen nut se lahko uporablja v dveh različno širokih razpokah. Manjši so opremljeni z jekleno pletenico, večji z nylonsko vrvjo.

2. Osnovna ploskev šesterkotna

Največ se uporabljajo nepravilni šesterkotniki — Hexentrics (Chouinard). Dimenzije: od 1 cm do najširših debelin. Posamezen kos se lahko uporablja v več različno širokih razpokah. Pravilni šesterkotniki drugih izdelovalcev so nekoliko manj uporabni (posamezen nut le za 2 vrsti razpok).

3. Oblika T

Se nekoliko manj uporabljajo, vendar imajo nekatere prednosti, npr. v vodoravnih razpokah, predvsem za srednje in široke počli. Znan model so ameriški »titons«. Poleg omenjenih so znane še številne druge vrste nutov. Pri nekaterih gre le za izpeljanke osnovnih modelov. Mnoge vrste pa so izvirno oblikovane in zelo uporabne v posameznih primerih, vendar zaradi specifične uporabe po njih povprečen plezalec navadno ne seže. Značilni primeri:

— Crack-n-ups v obliki sidra; primerni za izredno tanke počli.

— Friends; za razpoke, ki se navzdol širijo.

— Kaveljček (hudičev krempelj); predvsem za napredovanje, včasih tudi za varovanje itd.

Splošna navodila za uporabo nutov:

Najprimernejše so navpične počli, še posebej, če se navzdol ožijo. Nekoliko problematična je uporaba v počeh z vzporednima stranicama, vendar se nekateri modeli tudi tu obnesejo (Hexentrics, Titons). Podobno velja za vodoravne počli.

Zatikanje:

- izberemo debelini in obliki počí primeren nut;
 - zatakujemo ga v počí in pri tem zlasti pazimo, da njegov položaj ustreza smeri sile pri morebitni obremenitvi;
 - včasih ga z nekaj močnimi potegi v smeri pričakovane obremenitve še bolj utrdimo, tako da se še bolje zagozdi v počí;
 - vrh vrnemo direktno v zanko nuta, bolj pa se priporoča uporaba podaljševalne nylonske zanke.
- Odstranjevanje: največkrat zadostuje že poteg ali sunek v nasprotni smeri obremenitve (navadno navzgor). Če pa je nut premočno zagozden, si pomagamo z dolgim klinom, konico kladiva ali s čim podobnim.

Osnovni načini uporabe

- a) Navpične počí:
- b) Vodoravne počí:

Uporaba nutov je tu zahtevnejša in manj zanesljiva.

Obnesejo se zlasti kombinacije s nasprotno obremenitvijo, vendar so za to primerne počí pri nas redke.

Št. 7 — eden številnih možnih načinov za kombinacijo dveh nutov v vodoravnih počeh. Navadno je možna obremenitev v vsaj treh različnih smereh.

Prednosti nutov:

- enostavnost v primeri z zabljanjem in izbljanjem;
- manj napora;
- nuti so lažji od klinov ali lesenih zagozd;
- ne poškodujejo skale (razpoke);
- ravnanje z njimi je mnogo hitrejše;
- posamezen nut se lahko uporabi v več različno širokih počeh.

Slabe strani nutov:

- za zelo tanke počí navadno niso uporabni;
- v počeh, ki se navzdol širijo, so z izjemo nekaterih neuporabni, pa tudi ti ne prenesejo velikih obremenitev;
- tudi v krušljivi skali so manj primerni kot npr. klini;
- v odprtih, gladkih počeh navadno odpovedo;
- pri manjših nutih je sorazmerno manjša nosilnost, saj je premer vrvne zanke ali pletenica manjši;
- za neizurjenega plezalca pomenijo dodatno psihično obremenitev.

Nute kot pripomočke za varovanje in napredovanje uporabljajmo že v plezalnem vrtcu, nekaj metrov nad tlemi. Treba si je pridobiti občutek za hitro izbiro prave vrste nuta, tako da nam v steni ni treba poskušati, saj bi nas to lahko spravilo v težavo. Prav tako je zelo važno, da presodimo položaj nuta v počí glede na pričakovano smer obremenitve.

Razume se, da si moramo pridobiti, to pa pomeni, da se moramo veliko vaditi in si nabirati izkušnje.

»LMP« — JE RES LEPA POT

ALEKSANDER ČIČEROV

Jasno so zveneli zvonovi v prelepo, modro in vedro jutro, ko smo drug za drugim hiteli čez zelene travnike, mimo modrookih sviščev proti Stolpu. Pod nami je mirno počivala Sv. Trojica.

Skozi narahlo ozeleneli gozd smo po šumečem listju stopali proti vrhu in naši prvi kontrolni točki. Veter je nežno drsel po roboh in nam prinašal vonj prebujajoče se zemlje. Nekje globoko v gozdu je kukala kukavica.

Na Stolpu je bil veter že močnejši. Ko smo se povzpeli na njegov vrh, je oživel. Izprano in izrezljano ogrodje je zaječalo, rahlo se je nagnilo in zdelo se je, kot da je zaživelo z nami, obračajoč obraz proti žarkom nedoljskega jutra. Ostali smo gor, da se naužijemo zraka in višin. Pogledi, ki so se privadili sončni svetlobi, so iskali cilj naše poti. Vse je bilo še tako daleč.

Rdeča očesca so nas vodila po hričkkih in dolinah, mimo lepih kmetij in radoživih